

УДК (338.3:633.1):631.11(477.83)

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА У СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**З. Березівський, к. е. н., доцент**

ORCID ID: 0000-0001-5731-1377

Львівський національний аграрний університет

© З. Березівський, 2019

<https://doi.org/10.31734/agrarecon2019.03.049>***Березівський З. Стан і перспективи зерновиробництва у сільськогосподарських підприємствах Львівської області***

Обґрунтовано теоретичні основи та методичні підходи до дослідження економічного стану зерновиробництва у сільськогосподарських підприємствах Львівської області та виявлено основні тенденції змін на перспективу. Значна частина проблем, пов'язаних із зерновиробництвом у сільськогосподарських підприємствах Львівської області, залишається малодослідженою та потребує подальшого опрацювання. Саме це засвідчує актуальність, новизну та доцільність здійснення наукового дослідження окресленої проблеми. Описано методiku дослідження рівня зерновиробництва, засновану на використанні методів, необхідних для встановлення зв'язку між чинниками та результатами. Виявлено нормативні показники та комплексно оцінено стан виробництва зернової продукції. Валовий збір зернових культур є узагальнюючим показником виробництва зернової продукції, що залежить від таких двох чинників, як посівна площа та урожайність. Саме тому є необхідним дослідження в динаміці як загалом валового збору, так і зміни показників посівних площ та урожайності. Графічно показано динаміку валових зборів зернових культур у сільськогосподарських підприємствах Львівської області. Проведено аналіз обсягів зерновиробництва у сільськогосподарських підприємствах Львівської області та надано пропозиції щодо їхнього зростання на перспективу. Результати досліджень показали, що у 2017 р. відбулося незначне зростання обсягів зерновиробництва у Львівській області. Запропоновано заходи щодо впровадження сучасних прогресивних технологій виробництва зернової продукції. Такий рівень зерновиробництва за його раціонального використання повинен задовольняти потреби народногосподарського комплексу в зерновій продукції. Оцінка зерновиробництва в сільськогосподарських підприємствах свідчить, що основою його ефективного розвитку є підвищення урожайності зернових культур. Результати проведеного дослідження наведені у відповідних висновках.

Ключові слова: економічний стан зерновиробництва, сільськогосподарські підприємства, валовий збір, підвищення урожайності зернових культур, прибутковість, сучасні прогресивні технології.

Berezivskiy Z. Conditions and prospects of grain production at agricultural enterprises of Lviv region

The article presents theoretical foundations and methodological approaches to the research of economic conditions of grain production at agricultural enterprises of Lviv region, as well as reveals basic tendencies of transformations in the future. Most problems, associated with the grain production at agricultural enterprises of Lviv region, still require further and thorough elaboration. The fact argues relevance, novelty and expediency of further scientific study of that problem. The work describes methodology for examining of the level of grain production, based on use of the methods, necessary for establishing of a link between factors and results. The study identifies normative indicators and evaluates conditions of grain production in a complex way. The gross harvest of crops is a general index of grain production, which depends on two factors, i.e. acreage and crop yield. The dynamics of gross yield of grain at agricultural enterprises of Lviv region is shown graphically in the work. The research analyzes volume of grain production at agricultural enterprises of Lviv region and presents proposals for their growth in the future. The research results demonstrate that in 2017, there was a slight increase in the volume of grain production in Lviv region. The authors of the work propose measures for introduction of modern advanced technologies of grain production. Under rational use, such level of grain production should satisfy the needs of the national economic complex for grain production. Assessment of the further development of

grain production at agricultural enterprises argues that improvement of the yield of cereals is the basis of effective development of grain production. The results of the research are summarized in the relevant conclusions.

Key words: *economic conditions of grain production, agricultural enterprises, gross yield, increase of cereals yield, profitability, modern progressive technologies.*

Постановка проблеми. Україна за рівнем зерновиробництва завжди належала до провідних виробників в Європі. Сприятливі природно-кліматичні умови та родючі чорно-земи дають змогу вирощувати основні види зернових культур для одержання високо-якісного продовольчого зерна в обсягах, які достатні як для забезпечення внутрішніх потреб, так і для ефективного формування експортного потенціалу.

Рівень виробництва зерна на душу населення є суттєвим показником економічного розвитку країни, від нього залежить виконання багатьох завдань в агросфері. Для України виробництво зерна має не тільки потенційно важливе соціально-економічне, а й політичне значення, яке полягає у вищому розвитку національної економіки та підтриманні продовольчої безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Учені-економісти постійно приділяють увагу проблематиці зерновиробництва. Частково питання зерновиробництва у сільськогосподарських підприємствах різних форм власності та господарювання відображені у наукових працях М. Бакума (2011), З. Березівського (2016), В. Бойка (2007, 2008), А. Боровської (2011), Ю. Воскобійника (2010), А. Гордійчука (2010), С. Кучера (2006), Є. Лебідя (2008), І. Погорелової (2011), В. Рибки (2008), К. Юхимця (2011), О. Шпикуляка (2010) та ін.

Значна частина теоретичних і методологічних проблем, пов'язаних із зерновиробництвом у сільськогосподарських підприємствах Львівської області, залишається малодослідженою й потребує подальшого опрацювання. Саме це підтверджує актуальність, новизну й доцільність здійснення подальшого наукового дослідження окресленої проблеми.

Постановка завдання. Ми ставили завдання виявити основні тенденції змін галузі

зерновиробництва в регіоні на перспективу на основі обґрунтування теоретичних і методичних підходів та результатів відповідного аналізу обсягів виробництва зернової продукції у сільськогосподарських підприємствах Львівської області.

Методика дослідження та матеріали. Методика дослідження рівня зерновиробництва передбачала використання низки загальнонаукових методів, таких як аналіз та синтез, індукції та дедукції. Вони були використані для визначення зв'язку між факторними та результативними величинами і явищами, що дало змогу здійснити комплексну оцінку стану й рівня ефективності зерновиробництва та накреслити перспективні напрями подальшого розвитку галузі. При цьому використано статистичні матеріали відповідних бюлетенів та інформаційних збірників, а також дані сільськогосподарських виробників, зайнятих у галузі зерновиробництва.

Виклад основного матеріалу. Валовий збір сільськогосподарських культур є загальною показником виробництва зернової продукції, що залежить від таких двох чинників, як посівна площа та урожайність. Саме тому є необхідним дослідження в динаміці як загалом валового збору, так і зміни показників посівних площ і урожайності (табл. 1).

У 2017 р. порівняно з 2015 р. загальна посівна площа зернових і зернобобових культур скоротилася з 302,2 тис. га до 297,0 тис. га, або на 1,7 % (див. табл. 1). Посівна площа озимих зернових зменшилася у 2017 р. порівняно з 2015 р. з 186,0 тис. га до 170,2 тис. га, або на 8,5 %, в тому числі посівна площа пшениці – з 155,6 тис. га до 135,6 тис. га, або на 12,8 %. Водночас посівні площі жита та ячменю у 2017 р. порівняно з 2015 р. зросли з 5,2 тис. га до 6,1 тис. га, або на 17,3 %, та з 25,2 тис. га до 28,3 тис. га, або на 12,3 %, відповідно.

Таблиця 1

Динаміка посівних площ зернових і зернобобових культур у сільськогосподарських підприємствах Львівської області, тис. га *

Продукція	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2017 р. до 2015 р., %
Зернові та зернобобові культури	302,2	304,5	297,0	98,3
Зернові озимі	186,0	188,4	170,2	91,5
в т. ч.: пшениця	155,6	152,3	135,6	87,2
жито	5,2	5,2	6,1	117,3
ячмінь	25,2	30,8	28,3	112,3
Зернові ярі	116,1	116,1	126,7	109,1
в т. ч.: пшениця	25,2	21,2	24,3	96,4
ячмінь	24,1	25,8	23,8	98,8
овес	16,7	16,2	14,8	88,6
кукурудза на зерно	39,9	39,9	40,2	100,8
гречка	6,7	5,8	10,1	150,8
Зернобобові	3,2	7,0	13,0	в 4,1 рази
в т. ч.: горох	1,0	3,8	9,5	в 9,5 рази
квасоля	1,0	1,6	1,9	в 1,9 рази
вика	0,3	0,2	0,1	66,7

* Сформовано та розраховано на основі даних (Сільське господарство Львівської області, ...2017), (Статистичний щорічник Львівської області..., 2017).

Площа ярих зернових за досліджуваний період зросла з 116,1 тис. га до 126,7 тис. га, або на 9,1 %, в тому числі кукурудзи на зерно та гречки з 39,9 тис. га до 40,2 тис. га, або на 0,8 %, та з 6,7 тис. га до 10,1 тис. га, або на 50,8 %. Проте посівні площі ячменю та вівса за той самий період у 2017 р. скоротилися з 24,1 тис. га до 23,8 тис. га, або на 1,2 %, та з 16,7 тис. га до 14,8 тис. га, або на 1,4%, відповідно.

Посівна площа зернобобових у 2017 р. порівняно з 2015 р. зросла з 3,2 тис. га до 13,0 тис. га, або в 4,1 рази, в тому числі гороху та квасолі – з 1,0 тис. га до 9,5 тис. га, або в 9,5 рази, та з 1,0 тис. га до 1,9 тис. га, або в 1,9 рази. Площа вики в той самий час скоротилася з 0,3 тис. га до 0,1 тис. га, або на 33,3 %.

Отож, доходимо висновку, що зростання валових зборів зернової продукції може відбуватися тільки за рахунок збільшення виходу продукції з одиниці посівної площі, або, інакше кажучи, через підвищення урожайності.

Показники, наведені у табл. 2, свідчать, що урожайність зернових і зернобобових у 2017 р. порівняно з 2015 р. зросла зі 45,5 ц/га до 47,9 ц/га, або на 5,3 %. Водночас урожайність озимих збільшилася з 46,8 ц/га

до 50,2 ц/га, або на 7,3 %, в тому числі пшениці, жита та ячменю – на 5,6 %, 25,3% та 13,0 % відповідно. Урожайність ярих зернових за досліджуваний період зросла з 43,4 ц/га до 44,7 ц/га, або на 3,0 %, в тому числі урожайність пшениці, ячменю, кукурудзи на зерно та гречки – на 5,2 %, 3,8%, 10,1 % та 47,6 % відповідно. А урожайність вівса знизилася з 26,7 ц/га до 26,5 ц/га, або на 0,7 %. Урожайність зернобобових у 2017 р. порівняно з 2015 р. зросла з 19,0 ц/га до 29,8 ц/га, або на 56,8 %, у тому числі гороху, квасолі та вики – на 45,5 %, 7,7 % та 25,0 % відповідно. Такі зміни в динаміці показників урожайності та посівних площ зернових позначаються на показниках валових зборів (див. рис.).

Динаміка показників валових зборів зернових показана в табл. 3. Валові збори зернових і зернобобових у 2017 р. порівняно з 2015 р. зросли з 1366,3 тис. т до 1417,0 тис. т або на 3,7 %.

Валові збори озимих за цей період знизилися з 867,0 тис. т до 854,4 тис. т, або на 1,4 %, в тому числі валові збори жита та ячменю зросли на 5,5 % і 29,0 % відповідно, а валові збори пшениці знизилися на 7,8 %.

Таблиця 2

Динаміка урожайності зернових і зернобобових культур у сільськогосподарських підприємствах Львівської області, ц/га *

Продукція	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2017 р. до 2015 р., %
Зернові та зернобобові культури	45,5	47,0	47,9	105,3
Зернові озимі	46,8	47,6	50,2	107,3
в т. ч.: пшениця	46,7	47,0	49,3	105,6
жито	27,7	31,1	34,7	125,3
ячмінь	51,4	53,1	58,1	113,0
Зернові ярі	43,4	46,2	44,7	103,0
в т. ч.: пшениця	44,4	43,4	46,7	105,2
ячмінь	36,9	38,1	38,3	103,8
овес	26,7	25,6	26,5	99,3
кукурудза на зерно	61,5	70,1	67,7	110,1
гречка	6,3	11,9	9,3	147,6
Зернобобові	19,0	25,8	29,8	156,8
в т. ч.: горох	24,2	34,8	35,2	145,5
квасоля	11,7	11,3	12,6	107,7
вика	20,0	24,2	25,0	125,0

* Сформовано та розраховано на основі (Сільське господарство Львівської області..., 2017), (Статистичний щорічник Львівської області..., 2017).

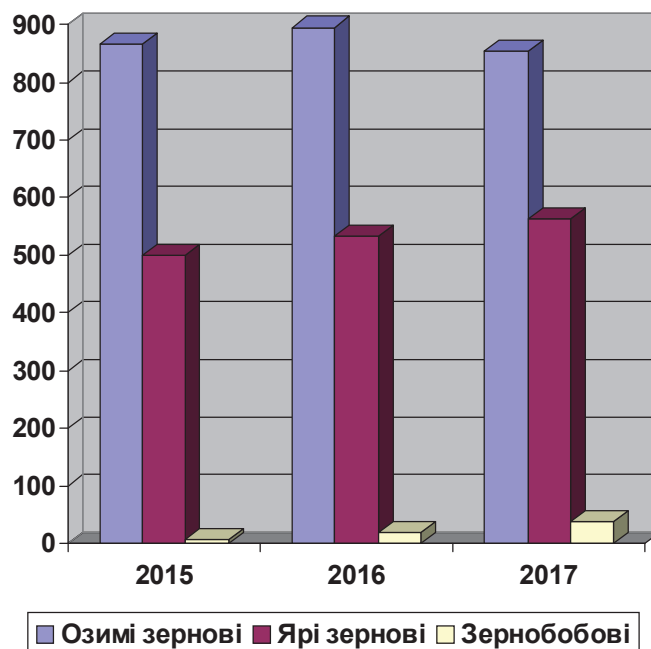

Рис. Динаміка показників валових зборів зернових і зернобобових у сільськогосподарських підприємствах Львівської області, ц. *

* Джерело: (Сільське господарство Львівської області..., 2017), (Статистичний щорічник Львівської області..., 2017).

Таблиця 3

**Динаміка валових зборів зернових і зернобобових культур
у сільськогосподарських підприємствах Львівської області, тис. т ***

Продукція	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2017 р. до 2015 р., %
Зернові та зернобобові культури	1366,3	1428,8	1417,0	103,7
Зернові озимі	867,0	894,8	854,4	98,6
в т. ч.: пшениця	725,0	715,3	668,2	92,2
жито	14,5	16,0	21,1	145,5
ячмінь	127,5	163,2	164,5	129,0
Зернові ярі	499,3	534,1	562,6	112,7
в т. ч.: пшениця	111,8	92,0	113,3	101,3
ячмінь	88,8	98,5	91,2	102,7
овес	44,2	41,2	39,0	88,2
кукурудза на зерно	244,1	277,0	271,0	111,0
гречка	3,9	7,0	9,2	в 2,4 рази
Зернобобові	6,2	18,1	38,0	в 6,1 рази
в т. ч.: горох	2,4	13,1	33,5	в 14,0 рази
квасоля	1,2	1,8	2,4	в 2,0 рази
вика	0,5	0,5	0,4	80,0

* Сформовано та розраховано на основі (Сільське господарство Львівської області..., 2017), (Статистичний щорічник Львівської області..., 2017).

Валові збори ярих зернових за досліджуваний період зросли з 499,3 тис. т до 562,6 тис. т, або на 12,7 %, в тому числі валові збори пшениці, ячменю, кукурудзи на зерно та гречки – на 1,3 %, 2,7 %, 11,0 % та в 2,4 рази відповідно, а валові збори вівса знизилися на 11,8 %.

Валові збори зернобобових зросли зі 6,2 тис. т до 38,0 тис. т, або в 6,1 рази, в тому числі валові збори гороху та квасолі – в 14,0 разів та у 2,0 рази відповідно. Валові збори вики знизилися на 20,0 %.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Оцінка подальшого розвитку зерновиробництва в сільськогосподарських підприємствах свідчить, що основою цього є підвищення урожайності зернових культур. Досвід сільськогосподарських підприємств Львівської області засвідчує, що завдяки сучасним технологіям виробництва можна отримувати стабільно

високу урожайність зернових культур. Досягти цього можна завдяки підбору кращих сортів, внесенню оптимальних доз мінеральних і органічних добрив, своєчасному та раціональному виконанню усіх технологічних операцій та виявленню інших резервів.

Такий рівень зерновиробництва повинен задовольняти потреби народногосподарського комплексу в зерновій продукції. Вироблений обсяг зерна значною мірою впливає на рівень виробництва продукції тваринництва та решти галузей народного господарства, які визначають рівень економічного розвитку та рівень життя населення країни. Тому слід забезпечувати раціональне розміщення та поєднання виробництва зернових культур і галузей тваринництва, які враховуватимуть регіональні особливості природно-економічних зон України, що формує цікавий і перспективний напрям подальших наукових досліджень.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

Бакум, М. М., 2011. Теоретичні засади використання резервів підвищення економічної ефективності виробництва зерна. *Вісник Сумського НАУ*, 5/1, с. 62–67.

Бойко, В. І. 2007. *Зерно і ринок*. Київ: ННЦ ІАЕ.

Бойко, В. І., Лебідь, Є. М., Рибка, В. С. та ін., 2008. *Економіка виробництва зерна (з основами організації і технології виробництва)*. Київ: ННЦ ІАЕ.

Боровська, А. О., Погорелова, І. С. та Юхимець, К. В., 2011. Шляхи зниження собівартості та підвищення ефективності виробництва зерна. *Агросвіт*, 24, с. 87–88.

Важинський, С. Е. та Щербак, Т. І. 2016. *Методика та організація наукових досліджень*. Суми.

Воскобійник, Ю. П. та Шпикуляк, О. Г. 2010. *Витрати та ефективність виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах (моніторинг)*. Київ: ННЦ ІАЕ.

Кучер, С. В., 2006. Фактори впливу на стан ефективності зернового господарства в Україні. *Економіка АПК*, 1, с. 114–117.

Сільське господарство Львівської області: статистичний збірник. 2017. Львів: Головне управління статистики у Львівській області.

Статистичний щорічник Львівської області за 2016 рік. 2017. Львів: Головне управління статистики у Львівській області. Ч. 1.

Статистичний щорічник Львівської області за 2016 рік. 2017. Львів: Головне управління статистики у Львівській області. Ч. 2.

Berezivskyi, Z. P. and Berezivska, O. Y., 2016. Formation and Management of Agricultural Products Competitiveness. *Economics, management, law: innovation strategy: Collection of scientific articles*, pp. 91–94.

Berezivskyi, Z. P. and Berezivska, O. Y., 2016. Improving Forms of Agricultural Enterprises in Market Relations. *Problems of development modern science: theory and practice: Collection of scientific articles*, pp. 43–46.

Стаття надійшла 18.10.2019

